

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2023 m. sausio 12 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Gražinos Davidonienės (kolegijos pirmininkė), Andžej Maciejewski (pranešėjas) ir Dailos Vasarienės, teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal ieškovės V. B. G. kasacinį skundą dėl Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2022 m. kovo 14 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovės V. B. G. ieškinį atsakovams V. M. ir A. M. dėl įsipareigojimo demontuoti ieškovės ir kitų bendraturčių nuosavybės teises pažeidžiančius ir pavojų sveikatai bei gyvybei keliančius atsakovams nuosavybės teise priklausančius elektros įrenginius, tretieji asmenys, nepareišiantys savarankiškų reikalavimų, A. G., akcinės bendrovė „Energos skirstymo operatorius“, M. D., Jonas H. D., R. G., J. Z., N. S., E. S.

Teisėjų kolegija

nustatė:

I. Ginčo esmė

- Kasacinėje byloje sprendžiama dėl teisės normų, reglamentuojančių savininko reikalavimą pašalinti bet kurios jo teisės pažeidimas, nors ir nesusijusius su valdymo netekimu (Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 4.98 straipsnis), aiškinimo ir taikymo.
- Ieškovė V. B. G. prašė įpareigoti atsakovus nuo (*duomenys neskkelbtini*) esančio daugiabučio namo sienos pašalinti jiems nuosavybės teise priklausančius elektros įrenginius (atvado izoliatorius, įvadinį kabelį, nutiestą nuo atvado izoliatorių ir komercinės apskaitos spintą, komercinės apskaitos spintą, automatinius jungiklius / saugiklius); nustatyti 3 (trijų) mėnesių šių įpareigojimų įvykdymo terminą, skaičiuojamą nuo sprendimo įsiteisėjimo dienos, bei 30 Eur baudą, skiriamą už kiekvieną sprendimo nevykdymo dieną, mokėtiną ieškovei, jeigu atsakovai per nustatytą terminą neįvykdys teismo sprendimo.
- Ieškovei priklauso butas, esantis (*duomenys neskkelbtini*), jo faktinis gyventojas yra ieškovės atstovas pagal įgaliojimą stūnas A. G. Šio daugiabučio namo butų ir kitų patalpų savininkai 2019 m. vasario 23 d. pasirašė daugiabučio namo (*duomenys neskkelbtini*), bendrojo naudojimo objektų valdymo, naudojimo ir priežiūros jungtinės veiklos (partnerystės) sutartį, kuria ieškovės stūnas buvo paskirtas namo įgaliotuoju asmeniu, kuris įgaliotas atstovauti patalpų savininkų interesams.
- 2018 m. AB „Energos skirstymo operatorius“ pagal projektą Nr. INP-1409/P-16-TP-E „0,4kV OL L-100 nuo PP-1670 rekonstrukcija į KL, TR-290 (*duomenys neskkelbtini*)“, Inv. Nr. 1E4103140051“ (toliau – ir Projektas) namo kieme kraštovaizdį ir namų fasadus darkančias bei mažiau gautos veiksnias atsparias, t. y. mažiau saugias, orines linijas keitė požeminiais kabeliais: sumontavo požeminę elektros kabelių liniją, elektros kabelių spintas, komercinės apskaitos spintas, esamus vartotojus perjungė nuo elektros oro linijos prie suprojektuotų elektros tinklų. Šios rekonstrukcijos metu negali būti panaikintos visos oro linijos, nes dalis jų, t. y. ant namo esančių elektros įrenginių, yra skirta elektros energijai tiekti ir gretimą daugiabutį namą (*duomenys neskkelbtini*), o šiuose butuose gyvenantis kaimynas (faktinis patalpų naudotojas R. M.) nesutinka su rekonstrukcija. Kadangi minėtas kaimynas su rekonstrukcijos darbais nesutinka vienintelis visame kvartale, tai dėl jo liks nepašalinata sena ir kiemo vaizdą darkanti oro linijų atrama. Visus teiktus siūlymus, kad nuo (*duomenys neskkelbtini*) namo būtų pašalinata oro linija ir įvadinis kabelis, R. M. atmetė.
- 2019 m. rugpjūčio 22 d. defektų aktu buvo konstatuota, kad minėti elektros įrenginiai įrengti nesilaikant Elektros linijų ir instaliacijos įrengimo taisyklių, Skirstomųjų dujotiekių įrengimo taisyklių ir Elektros įrenginių įrengimo bendrųjų taisyklių nuostatų (reikalavimų), šių įrenginių tolesnis eksploatavimas kelia grėsmę namo gyventojų ir kitų žmonių sveikatai bei gyvybei.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

- Vilniaus miesto apylinkės teismas 2021 m. spalio 26 d. sprendimu ieškinį atmetė.
- Teismas nustatė, kad elektros tinklų nuosavybės ribų 2013 m. rugsėjo 25 d. aktais, susiję su butais Nr. 3 ir 5, esančiais (*duomenys neskkelbtini*), yra atsakovų kaip savininkų nepasirašyti. Atsisakymo leisti prijungti įvadinį kabelį 2016 m. lapkričio 3 d. akte nurodoma, kad R. M. atsisakė įleisti į patalpą (*duomenys neskkelbtini*), nes su juo nėra suderinti projektai, atsisakė leisti vykdyti darbus, t. y. atsisakė leisti vesti įvadinį kabelį, nes reikalauja pakeisti projektą, kad įvadiniai kabeliai eitų paralleliai.
- Teismas nurodė, jog vien ta aplinkybė, kad yra surašytas atsakomybės ribų aktas, kuris nėra abiejų šalių pasirašytas, nėra pakankamas įrodymas atsakovų nuosavybės teisei į ginčo įrenginius konstatuoti. Sutikta su atsakovų argumentu, kad byloje nėra pateikti įrodymai, kurie objektyviai ir pakankamai pagrįstų ieškovės argumentą, kad R. M. būtų nesutikęs su rekonstrukcijos darbais, susijusiais su ginčo įrenginių pašalinimu nuo sienos namo, esančio (*duomenys neskkelbtini*). Ieškovė nepaneigė atsakovų argumentų, kad R. M. laikėsi aiškios pozicijos, jog elektros linijos rekonstrukcija turi būti atlikta pagal projektą, siekiant, kad visi daugiabučio namo reikalavimai, keliami darbams, būtų įgyvendinti ir būtų atsižvelgta į paveldosaugos reikalavimus, kadangi pastatas patenka į kultūros paveldosaugos teritorijos dalį. Taip pat liko nepaneigti atsakovų argumentai, kad atsakovai veiksmu, susijusiu su elektros įrenginiais ant ieškovės namo sienos, nekada neeiliko, taip pat neatliko kabelio įvedimo darbų į jų butus Nr. 3 ir 5. Byloje nėra teismo ar kitų institucijų sprendimų, dėl kurių elektros įrenginiai ant ieškovės sienos būtų pripažinti neteisėtais.
- Teismas nusprendė, jog, nesant tinkamų įrodymų, nėra pagrindo konstatuoti, kad atsakovai padarė pažeidimą, dėl kurio ieškovė gina tariamai pažeistas savo teises nagrinėjamoje byloje. Kadangi negalima konstatuoti, kad būtent atsakovai yra atsakingi už ginčo objektų įrengimą, jų šalinimą, teismas sutiko su atsakovų argumentu, kad jie nėra tinkami atsakovai byloje.
- Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, išnagrinėjusi ieškovės V. B. G. apeliacinį skundą, 2022 m. kovo 14 d. nutartimi Vilniaus miesto apylinkės teismo 2021 m. spalio 26 d. sprendimą paliko nepakeistą.
- Kolegija nusprendė, kad trečiasis asmuo nuosavybės teise turi oro liniją, įvadą nuo oro linijos iki izoliatorių ir elektros energijos apskaitos prietaisų. Tuo tarpu objektų (butų) savininkai nuosavybės teise valdo atvado izoliatorius, kai izoliatoriai įrengti ant pastato sienos, įvadinį kabelio paklotą (nutiestas nuo atvado izoliatorių ir komercinės apskaitos spintą), komercinės apskaitos spintą, automatinį jungiklį / saugiklį. Vien tai, kad nuosavybės ribų akto formoje yra nurodyta grafa vartotojo parašai, o pats vartotojas negrąžina pasirašytų aktų, nesudaro pagrindo vertinti, jog nuosavybės riba nėra nustatyta pagal Taisyklių 11.8 punkto reikalavimus.
- Nustatyta, kad ginčo elektros tinklais elektros energija buvo ir iki šiol yra tiekiamą į atsakovų butus, todėl sutiktina su ieškovės argumentu, kad elektros įrenginiais, sumontuotais ant ieškovės ir kitų namo bendraturčių namo sienų, kuriuos patikslintu ieškiniu prašoma atsakovus įpareigoti pašalinti, elektros energija yra tiekiamą tik atsakovams priklausančioms butams (*duomenys neskkelbtini*). Nors atsakovai nėra atsakingi už pirminį ginčo abonentinių tinklų įrengimą, kadangi butus nuosavybės teise įsigijo 1996 m. ir 2007 m. su jau įrengtais abonentiniais elektros tinklais, tačiau jie yra šių abonentinių tinklų savininkai.
- Remiantis Lietuvos Respublikos energetikos įstatymo 15 straipsnio ir Elektros energijos gamintojų ir vartotojų elektros įrenginių prijungimo prie elektros tinklų tvarkos aprašo (toliau – Aprašas) nustatomis, elektros tinklai ir įrenginiai gali būti perkeltami tik įstatymu nustatyta tvarka, pagal teisės aktų nustatyta tvarka parengtą operatoriaus elektros tinklų ir (ar) kitų įrenginių statybos (tiesimo) ir (ar) rekonstrukcijos projektą ir sąmatą. Atsakovams nesutikus prijungti jiems nuosavybės teise priklausančios abonentinės dalies prie naujai suprojektuotų elektros tinklų pagal Projektą, objektų skaitikliai liko įrengti objekto viduje, o abonentiniai tinklai (įvadinis kabelis bei saugiklį dėžutė) – ant gyvenamojo namo (*duomenys neskkelbtini*), sienos.
- Taigi atsakovams priklausančius elektros įrenginius nuo ieškovės namo sienos gali pašalinti tik trečiasis asmuo, atlikęs elektros tinklų rekonstrukciją pagal su elektros tinklų ir įrenginių savininkais suderintą projektą, nei ieškovė, nei atsakovai savo nuožiūra ir jėgomis negali nuo (*duomenys neskkelbtini*), esančio daugiabučio namo sienos pašalinti atsakovams nuosavybės teise priklausančių elektros įrenginių. Nagrinėjamu atveju teisė reikalauti pašalinti atsakovams priklausančius įrenginius nuo namo fasado gali būti įgyvendinta tik atlikus elektros tinklų rekonstrukciją pagal Projektą bei atsakovų sutikimo (pritamom).
- Ginčo dalykas nagrinėjamu atveju turėjo būti Projekto teisėtumas ir pagrįstumas (ar projektiniai sprendiniai nepažeidžia atsakovų teisių) bei atsakovų atsisakymo pritariti Projektui teisėtumas ir pagrįstumas. Tačiau nagrinėjamoje byloje Projektas ir atsakovų atsisakymo leisti rekonstruoti jiems priklausančius elektros įrenginius teisėtumas nebuvo nagrinėjimo dalykas. Nagrinėjama byla nepriskiriama prie bylų, kuriose teismas gali išeiti už pareiktų reikalavimų ribų, todėl nusprendė, kad pirmosios instancijos teismas, išnagrinėjęs bylą pagal pareiktus reikalavimus, priėmė iš esmės teisėtą sprendimą.

III. Kasacinio skundo ir atsiliepimo į jį teisiniai argumentai

- Kasaciniu skundu ieškovė V. B. G. prašo panaikinti Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2022 m. kovo 14 d. nutartį ir Vilniaus miesto apylinkės teismo 2021 m. spalio 26 d. sprendimą ir priimti naują sprendimą – ieškinį patenkinti. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
 - Nors byloje buvo nustatytas negatyviam išsiaiškinti būtinų sąlygų visetas (ieškovė yra turto, kuriam daromas nepageidaujamas poveikis, bendraturtė; ieškovės naudojimas daiktu pagal paskirtį yra apskinkintas; atsakovai ieškovės ir kitų bendraturčių turtu naudojasi be sutikimo ir perkelti jiems priklausančius elektros įrenginius atsisako arba draudžia tą padaryti kitiems), bylą nagrinėję teismai į tai neatsižvelgė ir be teisinio pagrindo paneigė negatyviam išsiaiškinti, kaip nuosavybės teisės gynimo būdo, veiksmingumą arba jo reikšmę sumenkino. Pagal pareiktą ieškinį atsakovai turėjo galimybę jiems priklausančius elektros įrenginius tiesiog perkelti nuo sienos namo sienos ant kitos, vadinasi, ieškiniu patenkintam net nebūtų sukėlęs jokių didesnių nepatogumų atsakovams (jiems nebūtų tekę nutraukti elektros energijos tiekimas į jų patalpas) ar kaip nors kitaip neproporcingai nebūtų suvaržytas atsakovų teisių įgyvendinimas, tačiau teismas šių aplinkybių ir atsakovų neteisėtai veiksmams keliamą pavojaus masto vertino. Be to, teismų buvo nustatyta, kad atsakovai sąmoningai piktnaudžiavo savo teisėmis ir nedavė sutikimo, kad jiems nuosavybės teise priklausančiai abonentinė dalis būtų prijungta prie naujai suprojektuotų elektros tinklų, o vėliau nesutiko jų perkelti patys ant savo namo sienos.
 - Apeliacinės instancijos teismas teisingai nustatė, kad prašomi pašalinti elektros tinklai yra abonentiniai ir nuosavybės teise priklauso atsakovams, tačiau, sprendžiamas klausimas dėl asmens, atsižvelgiant į šią tinklų pašalinimą nuo namo sienos (rekonstrukcijos), nepagrįstai nesivadovavo Taisyklių 11. 8 punktu, pagal kurį apibrėžta atsakovų nuosavybė, ir nepagrįstai sutapatinę trečiajam asmeniui ESO priklausančius elektros tinklus su abonentiniais elektros tinklais, nagrinėjamu atveju neteisingai aiškino bei taikė teisės aktų nuostatas, reglamentuojančias tik operatoriumi priklausančių elektros tinklų perkėlimą (rekonstrukciją). Dėl šios priežasties teismas padarė nepagrįstą išvadą, kad neva atsakovams priklausančius (abonentinius) elektros įrenginius nuo ieškovės namo sienos gali pašalinti tik trečiasis asmuo, atlikęs elektros tinklų rekonstrukciją pagal su elektros tinklų ir įrenginių savininkais suderintą projektą. Tik daikto savininkas turi teisę spresti dėl jo valdymo, naudojimo, disponavimo, o nagrinėjamu atveju, priešingai nei išsikišo apeliacinės instancijos teismas, tik atsakovai turi teisę spresti dėl jiems priklausančių abonentinių elektros tinklų pertvarkymo ir tik savo nuožiūra ir jėgomis pašalinti jiems priklausančius elektros įrenginius nuo namo sienos (Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 4.37 straipsnio 1 dalis). Tuo tarpu trečiasis asmuo ESO vykdo skirstomųjų tinklų operatoriaus veiklą Lietuvos Respublikoje ir ESO priklausančių energetikos objektų (elektros tinklų ir įrenginių) iššikimo ar rekonstravimo paslaugą. Nors pagal teisės aktų reikalavimus vartotojai, siekiantys pertvarkyti (rekonstruoti, perkelti) savo vidaus (abonentinius) tinklus, šiuos planuojamus darbus turi suderinti su skirstomųjų elektros tinklų operatoriumi tais atvejais, kai rekonstrukcijos metu būtina pertvarkyti ir operatoriaus tinklus, tačiau tai savaime nesudaro pagrindo vertinti, kad abonentinių elektros tinklų savininkai neturi teisės ir negali savo nuožiūra ir jėgomis pertvarkyti elektros tinklų ir kad tokie darbai gali būti įgyvendinti tik atlikus operatoriaus elektros tinklų rekonstrukciją pagal operatoriaus parengtą projektą dėl jo paties tinklų pertvarkymo. Trečiasis asmuo ESO neturi teisinio pagrindo demontuoti ir (ar) pertvarkyti abonentinius elektros tinklus ir įrenginius be jų savininkų sutikimo, nes šie tinklai nėra trečiojo asmens ESO nuosavybė. Vartotojai savo vidaus elektros tinklus turi teisę rekonstruoti pagal savo poreikius ir tokią rekonstrukciją privalo vykdyti savo jėgomis ir lėšomis, pagal jų pačių parengtus projektus, o kai rekonstrukcijos metu yra būtina pertvarkyti ir operatoriaus elektros tinklus – gavę operatoriaus prijungimo sąlygas bei savo projektinius sprendimus suderinę su operatoriumi (Taisyklių 10, 58.2, 58.6, 58.8, 58.12, 72 punktai; Aprašo 16, 50 punktai). Todėl šiuo atveju ieškovė turėjo teisę reikšti ieškinyje nurodytus reikalavimus atsakovams, nepriklausomai nuo to, kad buvo vykdomas trečiojo asmens ESO projektas dėl jų elektros tinklų rekonstrukcijos, t. y. net jei nebūtų nustatyti ir vykdomi (o šiuo metu jau įvykdyti) trečiojo asmens ESO elektros tinklų rekonstrukcijos darbai pagal projektą. Trečiojo asmens ESO projekte nustatyti darbai jau buvo užbaigti vykdyti dar 2018 m., t. y. iki ieškimo pateikimo tesmui dienos, todėl šio projekto teisėtumo ir pagrįstumo klausimas neturi nieko bendro su ieškimo dalyku.
 - Nors skundžiamoje nutartyje apeliacinės instancijos teismas sutiko su visais apeliacinio skundo motyvais, išdėdamas už apeliacinio skundo ribų, nepagrįstai praplėtė ginčo nagrinėjimo ribas, nes nors, viena vertus, nusprendė, kad ginčo dalykas turėjo būti projektų teisėtumas ir pagrįstumas (kuris byloje nebuvo nagrinėjimo dalykas), užot grąžinęs bylą pirmosios instancijos teismui šias aspektus iš šio naujo, nusprendė remdamasis šiais naujais ir byloje prieš tai nenagrinėtais pagrindais skundą atmesti.

- 16.4. Kadangi bylos nagrinėjimas vyko rašytinio proceso tvarka, dėl to buvo apribotos ieškovės procesinės galimybės pasisakyti dėl visų bylai reikšmingų aplinkybių ar teisinio jų vertinimo. Bylą nagrinėję teismai ignoravo ne tik nuosavybės neliečiamumo principą, bet ir kitas, netgi svarbesnes konstitucines vertybes, kurias taip pat buvo siekiama apsaugoti ieškiniu, – tai ieškovės ir kitų namo bendraturčių konstitucinės teisės į sveiką aplinką, sveikatą ar net gyvybę, nes atsakovų elektros įrenginiai yra nesaugūs.
17. Atsakovai A. M. ir V. M. atsiliepiu į ieškovės kasacinį skundą prašo kasacinį skundą atmesti ir teismų procesinius sprendimus palikti nepakeistus. Atsiliepime nurodomi šie pagrindiniai argumentai:
- 17.1. Pirmosios instancijos teismas pagrįstai nustatė, kad atsakovų vardu veiktas jų sūnus nurodė, jog nesutinka su tuo, per kurias vietas turi būti įrengiama elektros instaliacija, o tai nereiškia, jog jis neleidžia ar draudė pašalinti elektros laidus nuo ieškovo namo sienos. Atsakovai laikėsi pozicijos, kad elektros linijos rekonstrukcija turi būti atlikta pagal projektą, siekiant, kad visi saugumo ir paveldosaugos reikalavimai būtų įgyvendinti. ESO projekto darbų vadovas nurodė, kad, atsakovui paprašius pateikti galutinį projektą, toks projektas nebuvo pateiktas. Būtent trečiasis asmuo ir nutraukė bendradarbiavimą dėl projekto rengimo. Atsakovų elgesys atitiko teisės aktų reikalavimus ir jų veiksmas nebuvo neteisėtas. Sutiktina, kad elektros tinklai ir įrenginiai gali būti perkeltami tik įstatymo nustatyta tvarka, pagal parengtą operatoriaus projektą ir sąmatą, o to padaryti atsakovai negali.
- 17.2. Atsakovai neturi nuosavybės teisės į gincio elektros įrenginius. Byloje nepateikta jokių pasirašytų nuosavybės ribų aktų. Trečiasis asmuo pateikė suskaitmenintus vienašališkai surašytus aktus, kuriuose nebuvo jokių vartotojų parašų. Tuo atveju, kai elektros tinklo nuosavybės ribų aktas nesudarytas ar tokia riba sutartyje nenustatyta, laikoma, kad elektros tinklo nuosavybės riba nustatoma taip, kaip nurodyta Taisyklių 11 ir 12 punktuose. Kadangi pastatas (*duomenys neskelbtini*) yra gyvenamasis namas, kurio pagrindinė naudojimo paskirtis yra trijų ir daugiau butų – daugiabučių pastatų, tokiu atveju trečiojo asmens atsakomybė yra gincio elektros įrenginiai iki skaitiklių vartotojo apskaitos dėžėje. Byloje nėra pakankamai ir objektyviai pagrindžiančių įrodymų, kad gincio įrenginiai priklauso atsakovams nuosavybės teise. Vien ta aplinkybė, kad yra surašytas atsakomybės ribų aktas, kuris abiejų šalių nepasirašytas, nėra pakankamas įrodymas atsakovų nuosavybės teisei į gincio įrenginius konstatuoti. Atsakovai negali atlikti trečiojo asmens elektros įrenginių perkėlimo.
- 17.3. Byloje yra netinkami atsakovai, nes elektros tinklų bendrovė niekada neperdavė patalpų savininkams elektros energijos tiekimo įrangos, sumontuotos ant gincio namo sienos, ir atsakovai neatliko jokių veiksmų, susijusių su elektros įrengimų ant namo sienos. Nei procesiniuose dokumentuose, nei posėdžio metu ieškovė nepaaiškino, kaip elektros įrenginiai, kuriais anksčiau naudotasi kelių daugiabučių namų gyventojai, tapo vien atsakovų nuosavybe. Pirmosios instancijos teismas išaiškino ieškovei teisę netinkamai atsakovą pakeisti tinkamu, tačiau ieškovė šia teise nepasinaudojo ir nurodė, kad jos nurodyti atsakovai yra tinkami. Ieškovė prašo pašalinti atvado izoliatorius, nors jų įrengti ant gincio pastato sienos nėra.
18. Trečiasis asmuo AB „Energos skirstymo operatorius“ atsiliepiu į ieškovės kasacinį skundą prašo spręsti dėl kasacinio skundo pagrįstumo remiantis šiose atsiliepime nurodytais argumentais. Atsiliepime nurodomi šie pagrindiniai argumentai:

Remiantis teisiniu reglamentavimu, darytina išvada, kad trečiasis asmuo ESO nėra subjektas, kuris atsakingas už abonentinių elektros tinklų ir įrenginių įrengimą, eksploatavimą ir priežiūrą, ir, priešingai nei nusprensdė apeliacinės instancijos teismas, nėra subjektas, kuris vykdo vartotojo vidaus (abonentinių) tinklų pertvarkymą (iškėlimą, perkėlimą, rekonstrukcijos) darbus. Šiuos darbus atlieka abonentinių tinklų savininkas (jo užsakymu pasirinktas rangovas). Trečiasis asmuo, vadovaujantis Energetikos įstatymo 15 straipsnio 4 dalimi ir Aprašo 54 punktu, vykdo tik jam priklausančių energetikos objektų rekonstravimą ar perkėlimą vartotojo prašymu ir lėšomis. Kadangi trečiasis asmuo ESO neturi jokio teisinio pagrindo demontuoti ir (ar) pertvarkyti abonentinius elektros tinklus ir įrenginius be jų savininkų sutikimo, nes šie tinklai nėra trečiojo asmens ESO nuosavybė, todėl trečiasis asmuo, vykdydamas projektą, 2018 m. jį užbaigė ir priėmė sprendimą palikti esamus oro linijos įvadus nuo atramos Nr. 100/1 (*duomenys neskelbtini*) butus Nr. 3 ir 5. Šiuo atveju trečiasis asmuo ESO pagal Projektą vykdė jam priklausančių elektros tinklų rekonstrukcijos darbus savo iniciatyva, o ne pagal gautą vartotojo ar kito asmens prašymą. Dėl to apeliacinės instancijos teismas neteisingai taikė Energetikos įstatymo 15 straipsnio 4 dalies ir Aprašo 54 punkto nuostatas, padarydamas nepagrįstą išvadą, kad visi elektros tinklai ir įrenginiai (t. y. nuosavybės teise priklausančios tiek operatoriui, tiek vartotojams) gali būti perkeltami tik įstatymo nustatyta tvarka, pagal teisės aktų nustatyta tvarka parengtą operatoriaus elektros tinklų ir (ar) kitų įrenginių statybos (tiesimo) ir (ar) rekonstrukcijos projektą ir sąmatą.

Teisėjų kolegija

konstatuoja:

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl negatorinio ieškinio tenkinimo sąlygų

19. Nagrinėjamoje byloje ieškovė pareiškė ieškiniu prašė įpareigoti atsakovus nuo ieškinyje nurodyto daugiabučio namo sienos pašalinti atsakovams nuosavybės teise priklausančius elektros įrenginius. Pareiškta reikalavimą grindė aplinkybėmis, jog atsakovams priklausančios elektros įrenginiai ant namo sienos sumontuoti neteisėtai, doko kiemo vaizdą ir tokiu būdu pažeidžiamos namo butų savininkų nuosavybės teisės. Be to, minėti elektros įrenginiai įrengti nesilaikant Elektros linijų ir instaliacijos rengimo taisyklių. Skirstomųjų dujotiekį rengimo taisyklių ir Elektros įrenginių įrengimo bendrųjų taisyklių reikalavimų, jų tolesnis eksploatavimas kelia grėsmę namo gyventojų ir kitų žmonių sveikatai bei gyvybei.
20. Atsakovai, gindamiesi nuo pareikšto ieškimo, nurodė, jog jie patys veiksmų, susijusių su elektros įrenginiais ant ieškovės namo sienos, niekada neatliko, taip pat neatliko kabelio įvedimo į butus Nr. 3 ir 5 darbų. Nėra teismo sprendimo ar kitų institucijų sprendimų, dėl kurių elektros įrenginiai ant ieškovės namo sienos būtų pripažinti neteisėtais. Elektros įrenginiai buvo įrengti dar tarybiniais laikais ir atitinka nustatytus reikalavimus. Elektros įrenginiai nesukelia pavojaus, nebuvo avarijų, taip pat avarinių tarybų iškvietimų šiuo klausimu.
21. Teismai ieškovės ieškinių kvalifikavo kaip negatorinį ieškinį, ši gincio kvalifikacija nėra ginčijama kasaciniu skundu. Atsižvelgdama į pareikšto ieškimo reikalavimo pobūdį ir nurodomas jį pagrindžiančias faktines aplinkybes, teisėjų kolegija sutinka su tokiu gincio teisiniu kvalifikavimu.
22. Savininko daiktinių teisių gynimo būdai įtvirtinti [CK 4.95–4.99](#) straipsniuose. Pagal šiuose straipsniuose nustatytą teisinį reglamentavimą būdas, kuris turėtų būti taikomas, ginant pažeistos savininko teises, priklauso nuo to, kaip pasireiškia daikto savininko teisių pažeidimas. Jei savininko teisių pažeidimas susijęs su valdymo praradimu, turėtų būti reikšiamas ieškinyje dėl daikto išreikalavimas iš svetimo neteisėto valdymo – vindikacinis ieškiny (lot. *rei vindicatio*). Jeigu savininko teisių pažeidimas nesijęs su valdymo netekimu, turėtų būti reikšiamas ieškinyje dėl nuosavybės teisės pažeidimų, nesujusių su valdymo netekimu, pašalinimo – negatorinis ieškiny (lot. *actio negatoria*).
23. Savininko teisė reikšti negatorinį ieškinį įtvirtinta [CK 4.98](#) straipsnyje, nustatančiame, jog savininkas gali reikalauti pašalinti bet kuriojo jo teisės pažeidimus, nors ir nesujusių su valdymo netekimu.
24. Negatoriniu ieškiniu ginama konkrečius asmens subjekcinę nuosavybės teisę. Negatorinio ieškimo atveju ieškimo dalykas (reikiami reikalavimai) gali būti: 1) nutraukti ieškovo subjekcinę nuosavybės teisę pažeidžiančius veiksmus; 2) atkurti iki ieškovo subjekcinės nuosavybės teisės pažeidimo buvusią padėtį; 3) uždrausti ateityje taip pažeisti ieškovo subjekcinę nuosavybės teisę (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. vasario 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-7-378/2015).
25. Pasiskaidymas dėl [CK 4.98](#) straipsnio taikymo sąlygų, kasacinis teismas yra išaiškęs, kad, pareiškęs negatorinį ieškinį, ieškovas turi įrodyti du dalykus: 1) kad jis yra turto savininkas; 2) kad jo teisės yra pažeistos (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. birželio 22 d. nutartį civilinėje byloje [Nr. 3K-3-285/2010](#); 2012 m. liepos 9 d. nutartį civilinėje byloje [Nr. 3K-3-344/2012](#); kt.). Daikto savininkas neturi įrodinėti, kad jo teisės pažeidžiantis asmuo elgiasi neteisėtai. Priešingai, esant įrodytiems savininko teisėms, nors nesujusiems su valdymo netekimu, pažeidimo faktams, atsakovas turi įrodyti, kad jo elgesys visiškai atitinka teisės aktų reikalavimus (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. rugsėjo 10 d. nutartį civilinėje byloje [Nr. 3K-3-407/2008](#); 2010 m. birželio 22 d. nutartį civilinėje byloje [Nr. 3K-3-285/2010](#); 2012 m. liepos 9 d. nutartį civilinėje byloje [Nr. 3K-3-344/2012](#); kt.).
26. Jeigu savininko teisės suvaržęs asmuo įrodo, kad jis elgėsi teisėtai, tai reiškia, kad savininko teisės ribojantys veiksmai atlikti teisės aktų pagrindu ir nustatyta tvarka, todėl savininko teisių suvaržymas laikytinas teisėtai įvykdytu. Teisėtai, t. y. įstatymo nustatyta pagrindu, tvarka ir būdu, įvykdytu savininko teisių suvaržymo ar galimybių sumažinimo nebūtų pagrindo vertinti kaip savininko teisių pažeidimo, nes pažeidimas turi būti siejamas su asmens veiksmų neatitiktimi teisei. Ar savininko teisės suvaržęs asmuo elgiasi teisėtai, gali būti sprendžiama ir pagal tai, ar jis elgiasi pagal sutikimus, sustačius, leidimus ar kitokius sandorius, kurie sudaryti ir galioja tarp savininko ir savininko teisės varžančio asmens (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. balandžio 15 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-83-695/2019](#), 38 punktas). Išvada, kad savininko teisės yra neteisėtai suvaržytos, daryti reikia nustatytai aplinkybės, kad asmuo be teisinio pagrindo atliko veiksmus ar kitaip sudarė sąlygas, dėl kurių daikto savininkas neturi galimybių daiktu naudotis pagal paskirtį arba naudojimąsi nuosavybės teise yra kitu būdu suvaržytas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. balandžio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-143-695/2019, 30, 33 punktai).
27. Kasacinis teismas yra išaiškęs, kad savininko teisių pažeidimas dėl aplinkybių, nesujusių su valdymo netekimu, gali pasireikšti kaip galimybės naudotis daiktu pagal jo paskirtį visiškai ar iš dalies praradimas, apribojimas ar kitoks apsunikinimas. Teismui aiškinantis, ar buvo pažeistos savininko teisės, svarbus yra savininko teisių turinys (apimtis). Gintų savininko teisių apimtį gali priklausyti nuo to, kokie apribojimai ar naudojimosi daikto sąlygos yra nustatytos savininko daiktu tiek jo sukūrimo, tiek įgyjimo, tiek naudojimosi metu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. balandžio 15 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-83-695/2019](#), 36 punktas).
28. Nagrinėdamas pareiškta negatorinį ieškinį teismas konkrečiai atveju turi įvertinti, ar reikalavimas atitinka susiklosčiusią situaciją, ar tikrai visi reikalavimai ir visa apimtimi turi būti patenkinti, siekiant pašalinti savininko teisių pažeidimą. Tenkinamas ieškinių teismas turi teise patenkinti jį visą ar iš dalies. Negatorinio ieškimo atveju tai reikštų, kad teismas sprendžia, ar visi ieškimo reikalavimai nurodyti veiksniai (ar reikalavimas juos uždrausti) yra būtini ginant savininko teises, ir atitinkamai tik šie reikalavimai atitinkantys prašymai tenkinami, taikant proporcingas savininko teisių gynimo priemones (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. balandžio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-143-695/2019, 36–37 punktai).
29. Nagrinėjamoje byloje teismai nustatė, kad ieškovė ir atsakovai butus pastatė (*duomenys neskelbtini*) ir (*duomenys neskelbtini*) įsigijo po 1996 metų. Pirmosios instancijos teismas pripažino, jog tai, kad gincio įrenginiai priklauso atsakovams nuosavybės teise, byloje neįrodyta. Nusprendė, jog atsakovai gincio elektros įrenginius naudoja teisėtai, jie neatliko elektros įrenginių ant ieškovės namo sienos rengimo darbų, elektros įrenginiai ant ieškovės namo sienos nėra teismo ar kitų institucijų sprendimais pripažinti kaip įrengti neteisėtai. Todėl nėra pagrindo konstatuoti, kad atsakovai pažeidžia ieškovės nuosavybės teises. Nusprendė, kad byloje atsakovai nėra tinkami.
30. Apeliacinės instancijos teismas pripažino, kad 2013 m. rugsėjo 25 d. nuosavybės ribų akte, nors ir nepasirašytame atsakovų, atspindėtos iki tol buvusios nuosavybės ribos, pripažino atsakovų ir trečiojo asmens nuosavybės ribas, nurodantys akte, pažymėjo, kad ši riba atitinka Taisyklių 11.18 punktą. Nors atsakovai nėra atsakingi už pirminį gincio abonentinių tinklų įrengimą, nes butus nuosavybės teise įsigijo 1996 m. ir 2007 m. su jau įrengtais elektros tinklais, tačiau jie yra šių abonentinių tinklų savininkai. Trečiasis asmuo vykdo skirstomųjų tinklų operatoriaus veiklą Lietuvos Respublikoje ir ESO priklausančių energetikos objektų (elektros tinklų ir įrenginių) iškėlimo ir rekonstravimo paslaugą, tokias paslaugas pateigiantys asmenims teikia vadovaudamasis galiojančiais Lietuvos Respublikos teisės aktais. Vadovaudamasis Energetikos įstatymo 15 straipsnio 4 dalies, Elektros energijos gamintojų ir vartotojų elektros įrenginių prijungimo prie elektros tinklų tvarkos aprašo 54 punkto normomis, apeliacinės instancijos teismas padarė išvadą, kad elektros tinklai ir įrenginiai gali būti perkeltami tik įstatymo įtvirtinta tvarka pagal teisės aktų nustatyta tvarka parengtą operatoriaus elektros tinklų ir (ar) kitų įrenginių statybos (tiesimo) ir (ar) rekonstrukcijos projektą ir sąmatą. Todėl nusprendė, jog atsakovams priklausančius elektros įrenginius nuo ieškovės namo sienos gali pašalinti tik trečiasis asmuo.
31. Ieškovė kasaciniame skunde nurodo, jog nors byloje buvo nustatytos visos ieškiniu tenkinti būtinos sąlygos, t. y. ieškovės su kitais bendraturčiais valdomam turtui daromas neigiamas poveikis, pasunkintas jo naudojimas, atsakovai ieškovės turtu naudojo be sutikimo, teismai jį tai neatsižvelgė. Apeliacinės instancijos teismas, pripažinęs, jog prašoma pašalinti elektros tinklai priklauso atsakovams, neteisingai aiškino ir taikė teisės aktų nuostatas, reglamentuojančias tik operatorių priklausančių elektros tinklų perkėlimą, todėl nepagrįstai nusprendė, jog atsakovams priklausančius elektros įrenginius gali perkelti tik trečiasis asmuo.
32. Teisėjų kolegija, remdamasi kasacinio skundo argumentais bei įvertinusi apeliacinės instancijos teismo motyvus teisės taikymo aspektu, konstatuoja, kad apeliacinės instancijos teismas netinkamai aiškino ir taikė negatorinio ieškimo sąlygas reglamentuojančią teisės normą, neatsižvelgė į kasacinio teismo šios normos aiškinimo ir taikymo praktiką.
33. Visų pirma, apeliacinės instancijos teismas, pripažindamas, kad atsakovai yra gincio elektros įrenginių savininkai, atmesdamas prieš juos ieškinių tuo pagrindu, kad jie negali savarankiškai to atlikti, nevertino negatorinio ieškimo tenkinimo sąlygų pagal kasacinio teismo suformuluotas taisykles, aptaras šios nutarties 24–28 punktuose. Teismas, atmesdamas ieškinį, nevertino ar atsakovams priklausančius elektros įrenginiai ant ieškovei ir kitiems bendraturčiams priklausančio daugiabučio namo sumontuoti teisėtai, kada ir kokiomis aplinkybėmis jie buvo sumontuoti, ir ar tuo nebuvo neteisėtai suvaržytos ieškovės teisės.
34. Papildomai pažymėtina, kad atsižvelgiant į pirmiau aptartą kasacinio teismo praktiką, nustatant, jog atsakovams priklausančius elektros įrenginiai sumontuoti ant ieškovei ir kitiems bendraturčiams priklausančio gyvenamojo namo išorinės sienos, turi būti nustatoma, ar minėti įrenginiai pažeidžia ieškovės teises ir kokia apimtimi, atitinkamai kokia apimtimi galėtų būti tenkinamas ieškiny, jeigu būtų nustatyta, kad atsakovams priklausančios elektros įrenginiai sumontuoti neteisėtai.
35. Pažymėtina, kad, sprendžiant dėl negatorinio ieškimo, kaip savininko teisių pažeidimas (trukdymas naudoti daiktą), kurį būtų pagrindas pašalinti, turi būti suprantamos tokios aplinkybės ir (ar) veiksmai, kurie mažina naudojimosi daiktu naudą, daro žalą, didina išlaidas ar kitu būdu konkrečiai neigiamai paveikia savininko teisę ar teisėtus interesus. Ar yra ieškovės teisių pažeidimas, sprendžiant pagal tai, ar ieškovės manymu, jos teisės pažeidžiantys atsakovams priklausančios ant ieškovei ir kitiems bendraturčiams priklausančio daugiabučio namo išorinės sienos sumontuoti įrenginiai paveikia ieškovės teises, ar daro jai priklausančio turto naudojimą ir valdymą negalima, ar sukuria objektyviai nepateisinamą apsunikinimą naudoti turtu ir jį valdyti, ar atsiranda papildomų išlaidų, ar daro žalą, ar suvaržo naudojimąsi daiktu ar jo dalimi, ar neigiamai paveikia jį daikto naudojimą ir valdymą kitokia konkrečiu būdu.
36. Kita vertus, apeliacinės instancijos teismas, pripažindamas atsakovų nuosavybės teises į gincio elektros įrenginius, remdamasis atsakovų nepasirašytu trečiojo asmens sudarytu nuosavybės ribų aktu bei Elektros energijos tiekimo ir naudojimo taisyklių, patvirtintų Lietuvos Respublikos energetikos ministro 2010 m. vasario 11 d. įsakymu Nr. 1-38, 11.8 punktu, nesiaiskino visų Taisyklių tinkamam taikymui reikšmingų aplinkybių. Pagal Taisyklių 9 punktą, elektros tinklo nuosavybės riba tarp operatoriaus ir vartotojo nurodoma elektros tinklo nuosavybės ribų akte. Tuo atveju, kai elektros tinklo nuosavybės ribų aktas nesudarytas ir (ar) operatoriaus ir vartotojo sudarytoje sutartyje elektros tinklo nuosavybės riba nenustatyta, laikoma, kad elektros tinklo nuosavybės riba nustatyta taip, kaip nurodyta Taisyklių 11 ir 12 punktuose. Pagal Taisyklių 11.8 punktą, jei ornis atvadas į įvadinę elektros apskaitos spintą (skydelį) yra operatoriaus nuosavybė, o įvadinė elektros apskaitos spinta (skydelis), įrengta pastato viduje, – vartotojo nuosavybė, nuosavybės riba nustatoma ant atvado prijungimo izoliatorių, įrengtų ant pastato išorinės sienos arba ant vamzdinio stovo. Tuo tarpu, pagal Taisyklių 12 punktą, daugiabučiose gyvenamuosiose namuose arba bendrabučio tipu daugiabučiose gyvenamuosiose namuose elektros tinklų nuosavybės riba tarp operatoriaus ir vartotojo (-ų) nustatoma ant atvado prijungimo gnybtų namo įvadinėje elektros skirstomojoje (elektros apskaitos skirstomojoje) spintoje (skydelyje), jeigu sutartyje nenurodyta kitaip.
37. Nagrinėjamoje byloje apeliacinės instancijos teismas, nustatydamas atsakovų ir trečiojo asmens elektros tinklų nuosavybės ribas, vadovodamasis Taisyklių 11.8 punktu, nepagrįsdamas šios normos taikymo, nors atsakovai teigia, kad

jiems nuosavybės teise priklausantys butai, į kuriuos tiekama elektra ginčo įrenginiais, yra daugiabučiame name. Pagal Lietuvos Respublikos daugiabučių gyvenamųjų namų ir kitos paskirties pastatų savininkų bendrijų įstatymo 1 straipsnio 8 dalį daugiabučių namu laikomas trijų ir daugiau butų gyvenamasis namas. Daugiabučiame name gali būti ir negyvenamųjų patalpų – prekybos, administracinių, viešojo maitinimo ir kitų, bet pastarosios paskirties patalpų santykis su gyvenamosiomis patalpomis nėra ribojamas. Taigi, nustatius, kad atsakovams priklausantys butai yra daugiabučiame name, turėjo būti taikoma Taisyklių 12 punkto norma, nustatant atsakovų ir trečiojo asmens elektros tinklų nuosavybės ribas. Apeliacinės instancijos teismas šios aplinkybės nevertino ir netyrė, todėl byloje galėjo būti netinkamai taikytos Taisyklių 11.8 ir 12 punktų normos ir neteisingai nustatyta atsakovų ir trečiojo asmens elektros įrenginių nuosavybės riba.

38. Remdamasi anksčiau aptartais motyvais teisėjų kolegija nusprendžia, kad apeliacinės instancijos teismas netinkamai aiškino ir taikė [CK 4.98 straipsnio](#) normą, neatsižvelgė į kasacinio teismo suformuotą minėtos normos aiškinimo ir taikymo praktiką, dėl to galėjo būti neteisingai išspręsta byla. Todėl apeliacinės instancijos teismo nutartis naikintina ir byla perduotina iš naujo nagrinėti apeliacinės instancijos teismui. Iš naujo nagrinėdamas bylą, apeliacinės instancijos teismas turėtų iširti ir įvertinti pirmiau nurodytas [CK 4.98 straipsnio](#) taikymui reikšmingas aplinkybes, be kita ko ir Taisyklių 11.8 ir 12 punktų normų taikymo sprendžiant tarp šalių kilusį ginčą, ir atsižvelgus į tai spręsti dėl ieškovės pareikšto negatorinio ieškinio tenkinimo pagrindo buvimo (nebuvimo).
39. Kiti ieškovės kasacinio skundo argumentai nėra reikšmingi bylai kasaciniame teisme teisingai išnagrinėti, teismų praktikai formuoti ar jai vienodinti, todėl teisėjų kolegija dėl jų nepasisako.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

40. Kasaciniam teismui nutarus perduoti bylą nagrinėti iš naujo apeliacinės instancijos teismui, šalių kasaciniame teisme turėtų bylinėjimosi išlaidų paskirstymo klausimas paliktas spręsti apeliacinės instancijos teismui kartu su kitų bylinėjimosi išlaidų paskirstymu ([CPK](#) 93, 98 straipsniai).

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 5 punktu, 362 straipsniu,

nutaria:

Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2022 m. kovo 14 d. nutartį panaikinti ir perduoti civilinę bylą iš naujo nagrinėti Vilniaus apygardos teismui.
Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjai Gražina Davidonienė

Vasarienė